

Raimo Väyrynen

Anarki, magt og moral: om forholdet mellem politisk realisme og fredsforskning

Fredsforskningen er i sit emneområde nært beslægtet med faget international politik. Artiklen undersøger, hvilke forskelle og ligheder der er mellem de to måder at tilnærme sig spørgsmålet om krig og fred. Fredsforskningen indeholder en kerne af dialektisk tænkning. Denne står i modsætning til den behavioristiske og den mere traditionelle tilgang i international politik. Faget international politik bestemmes ud fra den realistiske skole. Denne skole ser magt som det dominerende træk ved det internationale system. Heroverfor sætter fredsforskningen analysen af strukturer frem for aktører og ønsket om at udvikle en politisk logik, der er afhængig af, men kritisk over for den dominerende sociale orden. Fredsforskningen og international politik betragtes som to forskellige, men hver for sig nødvendige bidrag til analysen af freds- og konfliktspørgsmål.

Indledning

Fredsforskning og forskning inden for faget International Politik er beslægtede, og dog alligevel adskilte. De er spiret i den samme intellektuelle jord, men fra frø hvis slægtskab ikke er blevet klart defineret. Disse to forskningsområder har ikke været homogene – end ikke hver for sig. Tværtimod har de indeholdt adskillige retninger, som konkurrerede med hinanden. Det er årsagen til, at forholdet mellem fredsforskning og international politik ikke blot er modsætningsfyldt, men også rummer tilnærmelser, når forskellige retninger inden for disse to områder har tilnærmet sig hinanden. Under disse omstændigheder vil ethvert fornuftigt svar på spørgsmålet om forholdet mellem fredsforskning og international politik forudsætte en specificering af deres mest fremherskende forskningsretninger.

Hayward Alker har i sin analyse af amerikanske international politik undervisningsprogrammer udskilt tre forskellige approaches, henholdsvis behavioristisk, traditionel og dialektisk. Han konstaterer, at størstedelen befinder sig på den behavioristiske-traditionelle akse, nærmest den behavioristiske ende, hans egen dog undtaget (Alker and Biersteker, 1984). Dette er uden tvivl en rigtig beskrivelse af de amerikanske realiteter inden for undervisningen i faget international politik. Det forstærker også indtrykket, at den reelle modsætning måske ikke findes mellem den traditionelle teori (magt-politik) og behaviorisme. De har mange fælles udgangspunkter, deriblandt en tro på indsamlingen af empiriske data (kun teknikken er anderledes) og deres anvendelse til at teste hypoteser (skønt betydningen af teori i formuleringen af hypoteserne gør en vis forskel). Ud fra dette synspunkt var debatten i slutningen af 1960'erne mellem den videnskabelige og den traditionelle skole til en vis grad en pseudodebat på grund af lighederne i deres metodiske udgangspunkt (fra debatten se Kuory and Roseman, 1969).

Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at tilhængere af den traditionelle teori og behaviorisme egentlig var enige på alle punkter. Nogle af forskellene er allerede

Raimo Väyrynen

Anarki, magt og moral: om forholdet mellem politisk realisme og fredsforskning

Fredsforskningen er i sit emneområde nært beslægtet med faget international politik. Artiklen undersøger, hvilke forskelle og ligheder der er mellem de to måder at tilnærme sig spørgsmålet om krig og fred. Fredsforskningen indeholder en kerne af dialektisk tænkning. Denne står i modsætning til den behavioristiske og den mere traditionelle tilgang i international politik. Faget international politik bestemmes ud fra den realistiske skole. Denne skole ser magt som det dominerende træk ved det internationale system. Heroverfor sætter fredsforskningen analysen af strukturer frem for aktører og ønsket om at udvikle en politisk logik, der er afhængig af, men kritisk over for den dominerende sociale orden. Fredsforskningen og international politik betragtes som to forskellige, men hver for sig nødvendige bidrag til analysen af freds- og konfliktspørgsmål.

Indledning

Fredsforskning og forskning inden for faget International Politik er beslægtede, og dog alligevel adskilte. De er spiret i den samme intellektuelle jord, men fra frø hvis slægtskab ikke er blevet klart defineret. Disse to forskningsområder har ikke været homogene – end ikke hver for sig. Tværtimod har de indeholdt adskillige retninger, som konkurrerede med hinanden. Det er årsagen til, at forholdet mellem fredsforskning og international politik ikke blot er modsætningsfyldt, men også rummer tilnærmelser, når forskellige retninger inden for disse to områder har tilnærmet sig hinanden. Under disse omstændigheder vil ethvert fornuftigt svar på spørgsmålet om forholdet mellem fredsforskning og international politik forudsætte en specificering af deres mest fremherskende forskningsretninger.

Hayward Alker har i sin analyse af amerikanske international politik undervisningsprogrammer udskilt tre forskellige approaches, henholdsvis behavioristisk, traditionel og dialektisk. Han konstaterer, at størstedelen befinder sig på den behavioristiske-traditionelle akse, nærmest den behavioristiske ende, hans egen dog undtaget (Alker and Biersteker, 1984). Dette er uden tvivl en rigtig beskrivelse af de amerikanske realiteter inden for undervisningen i faget international politik. Det forstærker også indtrykket, at den reelle modsætning måske ikke findes mellem den traditionelle teori (magt-politik) og behaviorisme. De har mange fælles udgangspunkter, deriblandt en tro på indsamlingen af empiriske data (kun teknikken er anderledes) og deres anvendelse til at teste hypoteser (skønt betydningen af teori i formuleringen af hypoteserne gør en vis forskel). Ud fra dette synspunkt var debatten i slutningen af 1960'erne mellem den videnskabelige og den traditionelle skole til en vis grad en pseudodebat på grund af lighederne i deres metodiske udgangspunkt (fra debatten se Kuory and Roseman, 1969).

Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at tilhængere af den traditionelle teori og behaviorisme egentlig var enige på alle punkter. Nogle af forskellene er allerede

kort blevet nævnt, de blev forstærket af de "extra-videnskabelige" meningsforskelle, der blandt andet drejede sig om, hvordan forskningsresultaterne skulle bruges. Som hovedregel var tilhængerne af den traditionelle skole konservative og orienterede mod regeringerne og deres politiske behov. For behavioristernes vedkommende var de fleste liberale og mente, at deres forskning skulle føre til sociale reformer. Dette er dog en noget grov generalisering. Der var traditionalister, som var modstandere af Vietnam-krigen, fordi de mente, at det var en misforståelse af nationale interesser (eksempelvis Reinhold Niebuhr og Hans Morgenthau), og der var behaviorister, der baserede deres forskning på ret konservative præmisser (eksempelvis Rudolph Rummel). Alligevel var forholdet mellem behaviorisme og fredsforskning meget klart især i den tidlige fredsforskning, hvor forskellige strukturelle approaches formodedes at afdække sociale uligheder og deres konsekvenser ved hjælp af rent empiriske metoder. På en måde interesserede den ulige fordeling af magtressourcer både tilhængerne af magtpolitik i international politik og behavioristiske liberale i fredsforskningen, skønt de havde forskellige fremgangsmåder og fortolkninger.

Dialektiske og kritiske approaches er og vil formodentlig vedblive at være et særsyn inden for forskningen af international politik, mens der har været en vis ændring inden for fredsforskningen. I international politik ser der ud til at have været en periode præget af konsolidering, hvilket har ført til en opprioritering og styrkelse af den politiske realisme (det er min opfattelse, at både Gilpins neorealisme og Keohanes komplekse interdependens er dele af den samme tendens til at gøre den politiske realisme nutidig). Det er nu klart den vigtigste approach, men dog langt fra den eneste.

I fredsforskningen er situationen mere kompliceret. Marxismen udfordrede den liberale behaviorisme i slutningen af 1960'erne, men forsvandt hurtigt igen, måske på grund af dens uforenelighed med den liberale behavioristiske stemning på området. De fredsforskere, der stadig er inspirerede af marxismen, har ofte interesseret sig for historiske makrofænomener, hvor forskellen til visse neorealisticke approaches tilsyneladende ikke er ret stor. (Jeg tænker for eksempel på forskellige teorier om magt-overførsel og økonomiske fluktuationer). Behaviorismen har stadig en stærk stilling i fredsforskningen, men ser ud til at være mindre forbundet med social kritik end tidligere. Fredsforskningen er en blanding af forskellige metodiske approaches og politiske overbevisninger. På trods af denne forvirring synes der at være en kerne af *dialektisk tænkning*, som stræber efter en kritisk fortolkning af virkeligheden bestående af interaktion mellem modstående sociale strukturer, ideologier og politik. I stedet for at understrege de strukturelle konstante faktorer, som politisk realisme ofte gør, forsøger fredsforskningen på dialektisk vis at se realiteterne som en kompleks og modsætningsfyldt proces.

Man kan påstå, at inden for området, der dækker international politik og fredsforskning, er politisk realisme og dialektisk fortolkning to grundlæggende approaches, der metodisk modsiger hinanden. Det må imidlertid ikke tages som et tegn på, at den næste "store debat" vil opstå mellem dem. Den dialektiske approach vil givetvis ikke være i stand til i den nærmeste fremtid at samle tilstrækkelig organisatorisk og intellektuel styrke til at udfordre den etablerede politiske realisme i den akademiske verden og endnu mindre i korridorerne hos beslutningstagerne. Den kritiske orientering udfordrer dog på en væsentlig måde principperne i den realistiske skole. Det

er allerede blevet synligt i international politik, hvor den politiske realismes førende stilling måske på dette afgørende tidspunkt vil afskære yderligere diskussion (Ashley, 1984).

I fredsforskningen er tiden nu inde til at reflektere over og fremme den kritiske fortolkning af virkeligheden. Fortolkningen er i virkeligheden en central del af et hvert målorienteret og socialt motiveret område af socialforskningen. Fredsforskningen har sine rødder i de sociale videnskaber, og dens teoriformuleringer og metodiske udvikling begrænses heraf. Når alt kommer til alt, er fredsforskningen anvendt forskning, som med dens kritiske fortolkning af virkeligheden bliver en del af de sociale processer, der opstår i forbindelse med krig og fred. Fredsforskningen leverer argumenter for sociale handlinger mod krigens kulturer og strukturer. En sådan opgave kan ikke løses med behavioristiske metoder alene, der primært har sigte på at beskrive virkeligheden, idet der også er behov for en kritisk refleksion.

Politisk realisme

Richard Ashley har inddelt den politiske realisme i tre grupper (1981). Praktisk realisme repræsenteres af forfattere som Hans Morgenthau, Henry Kissinger og Arnold Wolfers. De tager deres udgangspunkt i de statslige aktører og de politiske ledere. I dette perspektiv bliver magt, muligheder og interesser vigtige determinanter for udenrigspolitikken, men deres succes afhænger også af kvaliteten af nationens diplomati og ledernes statsmandskunst. I den strukturelle realisme er focus mere på internationale strukturer end på statslige aktører. Faktisk kritiseres deres analyse for udelukkende at bestå af reduktionisme. For strukturelle realister er principperne for orden i det internationale system (anarki versus hieraki) og magtfordelingen centrale emner. Internationale politiske strukturer skaber ligheder i de internationale processer og i de statslige aktørers adfærd, så lang tid strukturen opretholdes (jfr. især Waltz, 1979). Emancipatorisk realisme, hvilket er en noget usandsynlig kombination, er repræsenteret i Ashleys klassifikation ved henvisning til John Herz.

De vigtigste karakteristika ved den politiske realisme kan opsummeres på følgende måde:

- 1) Magt er en central ingrediens i international politik. Magt er den ultimative dommer i staternes forsøg på at ordne deres gensidige konkurrerende forhold. Brugen af magt er hverken katalytisk eller tilfældig, men i stedet
- 2) et rationelt middel til at nå vigtige nationale mål. Brugen af magt kan ligesom samarbejde derfor forklares ved en blanding af tilskyndende og ikke-tilskyndende forhold ved den internationale struktur. Magt er en integreret del af udenrigspolitikken (jfr. Osgood and Tucker, 1967).

Det er også en mekanisme til internationale transformationer, der ofte sker som konsekvens af globale eller hegemoniske krige. En sådan storstilet løsning gennem magt er indbygget i den strukturelle transformation af internationale forhold som en næsten uundgåelig konsekvens af dekoncentreringen og stigningen i økonomisk og militær konkurrence mellem de største magter (Gilpin, 1981, Modelski, 1983). International politik er i den realistiske fortolkning uundgåeligt ustabil. Det er årsagen til, at magt og evne er nødvendige for at opretholde

- 3) det internationale systems orden. Det kan opretholdes ved militær afskrækkelse og ved en magtbalance, som begge er baseret på kombinationen af en national afskrækkelsesmulighed og militære alliancer. Afskrækkelse forandrer tilskyndelses-elementet i international politik ved at true med gengældelse, aggression og ekspansion. Magt og afskrækkelse er nødvendige for at opretholde orden i de internationale forhold
- 4) anarkiske omgivelser. International anarki er almindeligvis defineret som en konkurrerende og ultimativt destruktiv sikkerhed mellem stater i fraværet af nogen almindelig accepteret autoritet. Anarki er derfor en strukturel egenskab i det internationale system, der består af egoistiske og funktionelt adskilte nationalstater (Waltz, 1979: 88-93).

Ifølge denne opfattelse er sikkerhed og samarbejde ikke naturlig i forholdet mellem nationalstater, men det er nødvendigt med en introduktion udefra gennem institutionalisering af normer, specielt dem der bygger på gensidighed og samarbejde (Axelrod and Keohane, 1985). Forudsætninger om et naturligt modsætningsforhold mellem nationalstater burde ikke tages for pålydende.

Barry Buzan har foreslået, at anarki kun skal bruges til at beskrive fraværet af fælles styring i internationale forhold, og ingen slutninger burde drages om kaos og uorden. Anarki fører ikke nødvendigvis til rivaliseringer, hvilket blandt andet kan skyldes institutionaliseringen af normer og samarbejds mønstre. Samarbejdet kan måske stamme fra de indenlandske forhold og beslutninger og yderligere forstærkes gennem institutionelle arrangementer mellem nationalstater for at komme ud over anarkiet. Det samme gør sig gældende med hensyn til konfliktadfærd. Som en konsekvens heraf, "hvis det internationale anarki skal kritiseres som system, kan man ikke undgå andet end at udvide kritikken til også at omfatte staternes karakter, hvilket kompromiterer systemet" (Buzan, 1983: 93-95).

Denne forskel mellem karakter og struktur lægger op til, at eksempelvis brugen af magt må forklares med en indenrigspolitisk logik i tillæg til den internationale anarkiske struktur, der tillader det – ja oven i købet gør det fordelagtigt. – Politisk realisme har

- 5) et vertikalt syn på international politik. Verden ses i perspektiv af supermagtsrelationerne, som forudsættes at bestemme udviklingen i de fleste internationale processer. Det er grunden til, at magtbalance eller ubalance mellem de førende lande har en så central stilling i den politiske realisme, men det får til gengæld som konsekvens en tilsidesættelse af de små lande og deres underordnede forhold til de store magter. Ud fra denne karakteristik af politisk realisme kan man udlede, at problemerne med usikkerhed og sårbarhed er de emner, der dominerer forskningen af mindre magter (Väyrynen, 1984).

Det vertikale syn på international politik fører også til begrænset opfattelse af magt. Definitionen følger Weber, og ser magt som kontrol over mennesker, ressourcer, sociale relationer og politiske processer. Ifølge Weber skulle nationalstaten både have følelsen af national identitet (kultur) og magt nok til at beskytte statens egen individualitet.

David Beetham kommenterer Webers tankegang på følgende måde:

”Betingelserne for den moderne stat og de imperialistiske tendenser hos de store magter gjorde beskyttelsen af politisk magt til en nødvendighed. Staten var den nødvendige kontekst til at beskytte og fremme den nationale kultur; stræben efter magt forstået som politisk autonomi var således en nødvendig forudsætning for de nationale grupperinger” (Beetham, 1985).

Politisk autonomi er i Webersk perspektiv ikke så meget associeret med den enkelte borgers selv-realisering som med opretholdelsen af staten og dens nationale identitet.

I den almindelige politiske realisme er mellemstatslige forhold styret af objektive love, der er baseret på staternes muligheder og interesser. Det kan føre til en mekanisk approach, hvor betydningen af forskellene i de indenrigspolitiske systemer undervurderes. Definitionen af international politik primært som et strukturelt forhold mellem nationalstaterne overser staternes politiske og kulturelle egenart, og definitionen får således ikke den nødvendige fleksibilitet. Politisk realisme understreger den politiske sfæres autonomi, som absolut ikke kan reduceres til økonomiske, juridiske og etiske sfærer. En sådan reduktionisme ville være uretfærdig, og den sætter heller ikke den politiske realisme i stand til at definere forholdet mellem den politiske sfære og andre sfærer på en frugtbar måde.

Fredsforskning

Fredsforskningen har været en modsætning til det realistiske paradigme på mange måder. Mens den realistiske skole traditionelt har beskæftiget sig med aktørerne, har fredsforskningen fokuseret mere på analysen af strukturerne i og mellem stater. På den anden side har den haft de deterministiske træk fra den strukturelle realisme. Dette har især været væsentligt ved nogle studier af imperialism, dominans og afhængighed, som var dominerende inden for fredsforskningen i 1960'erne og 1970'erne. For at undgå sådanne deterministiske overtoner burde fredsforskningen være opmærksom på den indbyggede dualisme i de sociale strukturer.

Det betyder, at strukturerne i det nationale og internationale system ikke kun er begrænsende, som nogle imperialism- og afhængighedsteoretikere postulerer, men at de også kan være motiverende for handling (Giddens, 1984). Strukturelle uligheder og asymmetrier fører med andre ord ikke kun til underudvikling, fragmentering ogapati, men også til modstand og frigørelsesbestrebelse.

Betydningen af denne pointe skal ikke undervurderes, fordi modsætningen mellem hierarki og frigørelse er et af de centrale emner i international politik. Erkendelsen af politiske ressourcer skabt af internationale uligheder i bunden af hierarkiet har allerede medført en nyvurdering af afhængighedsteoriene og deres empiriske gyldighed (Senghaas, 1982; Seers, 1983).

Det vil være uretfærdigt at påstå, at fredsforskningen har været den strukturelle determinismes fange i alle disse år. De fleste versioner af center-periferi modellen anerkender de sociale strukturers indbyggede dualisme; periferierne forsvare sig selv mod pres fra centrene, ligeledes har en approach, der fokuserede på strukturel vold, indeholdt en – ofte implicit – handlingsteori, rettet mod at fjerne eller omforme forhindringerne for individuel eller national selvrealisering.

Periferierne i det internationale system er heterogene, og de er alle integrerede i den globale økonomi og politik på deres egen specielle måde. Det gør enhver let generalis-

sering meningsløs (Bratton, 1982). Et almindeligt emne ser ud til at være den stigende modstand i periferien mod den eksisterende internationale orden. Fredsforskningen skulle undersøge dette fænomen nøjere og mere generelt forsøge at mobilisere periferien til modstand mod den strukturelle ensretning og determinismen i hverdagslivet.

Dette forslag er tæt knyttet til behovet for udvikling af en omfattende forståelse af sociale kræfter. Politisk realisme definerer, som tidligere nævnt, magt som kontrol og dominans, hvilket giver begrebet en unødvendig snæver mening. Magt kan ligeledes defineres som et positivt fænomen; som en menneskelig mulighed for kollektivt at handle for at nå positive mål. Magt kan med andre ord anskues som kompetence, der i første omgang er ikke-voldelig. Denne definition af magt som kompetence giver den en frigørende dimension.

Magt som kompetence er ikke en ny ide inden for fredsforskningen. For eksempel har Berenice A. Carroll forkastet magt-som-kontrol begrebet for mere end ti år siden. I sin kritik fremførte hun, at et sådan begreb kun fører til "tautologier, blindgyder og nytteløse øvelser". Carroll fremhæver magt som kompetence af den enkle årsag, at magt-som-kontrol begrebet støtter og retfærdiggør det internationale systems vold og uretfærdighed. Ved at forkaste magt-dyrkelsen og ved at opstille mulighederne for at omforme verden er chancerne for en mere fredelig udvikling forbedret. Hun nævner i alt ni former for magt hos de påståede magtesløse gående fra modstand og fornyelse til ekspressiv og kollektiv magt. Fællesnævneren er kompetence som mobilisering for alternativ handling (Carroll, 1972).

Dette perspektiv er yderligere udviklet af Richard K. Ashley, der eksplicit anmoder fredsforskningen om at opgive dens medskyldighed og gøre modstand mod den historiske økonomisme. Han definerer historisk økonomisme som "et socialt syndrom, et patologisk forhold, der involverer en dobbelt begrænsning på staternes praksis og internationale politiske teori i den fælles reproduktion af en økonomisk social orden". For at gøre denne kryptiske udtalelse en lille smule mere klar, kan man bemærke, at den historiske økonomisme tillægger økonomiens logik en førerstilling både i den måde, hvorpå samfundet handler, i styringen af statens praksis og i måden på hvilken, man laver teorier herom. Historisk økonomisme danner således en lukket cirkel, i hvilken økonomisk teori, statens praksis og sociale handlinger (incl. forskning) forstærker hinanden.

Ashley tildeler fredsforskerne den opgave at bryde denne cirkel ved at sætte den politiske logik som det teoretiske centrum, idet den er "kernen i den dialektiske logik, på samme tid afhængig af, forventende og kritiserende over for den dominerende sociale orden" (Ashley, 1983). Politisk logik forventes således også at udforske alternative strukturer, institutioner og ideologier, som eksisterer i opposition til den dominerende orden. Kernevåben og kernevåben-doktriner er elementer af den dominerende orden.

Hovedprincipperne i den politiske realisme er meget sårbare over for *kerneåbningens* udfordring, som potentielt kan ødelægge enhver international struktur, anarkisk eller hierarkisk. Den vigtigste reaktion mod kernevåben i den realistiske tradition har været at understrege muligheden for, at det internationale system kunne absorbere disse våbens eksistens. Det skyldes hovedsageligt to faktorer: kernevåben-afskrækkelsens stabilitet og den omhyggelige politiske kontrol med kernevåbnene. De ekstremt høje omkostninger ved eskalation som følge af politisk rivalisering og som følge af konven-

tionelle krige, der går over i nukleare konfrontationer, og den politiske rationalitet hos kernevåben-magternes beslutningstagere har tilladt kernevåben-arsenalerne at blive et magtpolitisk instrument mellem staterne. De kan kun bruges rationelt i forbindelse med afskrækkelse, men det betyder ikke, at masseødelæggelses-våben har mistet deres politiske betydning (Se Osgood and Tucker, 1967; Mandelbaum, 1981).

Fredsforskningen har anlagt en anden synsvinkel. I stedet for at betragte interessekonflikter som den vigtigste årsag til kollektiv vold, har fredsforskningen peget på våbenkapløbet og dets ustabilitet som hovedårsagen til krig. Fredsforskningen har ligeledes påpeget det kvalitativt nye ved våbenkapløbet og problemerne med at styre det uden at løbe for stor risiko. Kernevåbnene har skabt splid mellem på den ene side de forskellige mål for fred og på den anden side de eksisterende midler til at opretholde militær sikkerhed. Derfor er en ny moral og en ny forsvars- og sikkerhedspolitik nødvendig. Fredsforsknings-perspektivet lægger op til en ny sikkerhedspolitisk teori. I denne analyse er fredsforskningen ikke alene. Adskillige praktiske realister har med beklagelse påpeget, at kernevåbnene har tjent som kobling mellem militære midler og politiske mål.

For at genskabe den kobling har Hans Morgenthau insisteret på en tilbagevenden til en verden udelukkende med konventionelle våben. Hans analyse ligner dem, der er lavet inden for fredsforskningen om kernevåbenkapløbets teknologiske autonomi: det er "teknologisk bestemt. Der er i disse teknologiske udviklinger en slags indre logik, som er teknologisk rationel, men politisk og militær irrationel – en teknologisk dynamik, som medfører stadig flere forbedringer, uafhængigt af de militære behov og af de politiske konsekvenser" (Morgenthau, 1975: 57-64). Lighederne i analysen medfører imidlertid ikke en enighed om, hvilke konsekvenser, der skal drages. I stedet for en ny moral, vil Morgenthau og hans tilhængere hellere tilbage til den gamle moral om militære midler og politiske mål, som foreslået af Clausewitz.

Hvad kan vi lære af fredsforskningen

Det er næsten umuligt at prøve at trække nogle generelle træk frem fra et så heterogent område som fredsforskningen på basis af en kort oversigt af udvalgte forskningsproblemer.

For mig ser det ud til, at politisk realisme kommer med nogle ideer, som burde skabe yderligere opmærksomhed også inden for fredsforskningen. Fredsforskningen har ikke været i stand til eksempelvis at behandle magtproblemet i international politik på en hensigtsmæssig måde. I fredsforskningen er det primært blevet behandlet som en statistisk eller moralsk kategori. Af disse to kategorier er i det mindste den moralske nødvendig, fordi analysen af magt isoleret fra sociale værdier og praksis ville være et forræderi mod den sociale videnskab som en social bevægelse. En betragtelig del af de strategiske teoretikere er blevet ofre for den strategiske logik, der er skabt af dem selv i samarbejde med beslutningstagerne. I deres arbejde forstærker og legitimerer den strategiske logik, statens praksis og forskningen hinanden uden kritisk at teste realiteterne. Bygget på en speciel fortolkning af rationalitet behandler den strategiske logik normative spørgsmål uden at ville indrømme det (Lawrence, 1985). Magtens teorier og praksis har nødvendigvis en moralsk dimension, som burde være iøjnefaldende i fredsforskningen.

Magtens teori og praksis er indeholdt i statens handlinger. Dens kontrol og ultimative fjernelse forudsætter en forklaring på dens specielle funktioner i mellemstatslige relationer. Afskrækkelse er ligesom magt et fænomen fra den virkelige verden, og afskrækkelse er ofte ineffektivt som politik og meget afhængig af konteksten. Under visse omstændigheder virker det imidlertid, og staterne tyer til det næsten som et rutine-spørgsmål i deres sikkerhedspolitik. En del af svaret kan man måske finde i de stive organisatoriske og politiske rutiner, men et mere omfattende svar forudsætter sandsynligvis en analyse af *nationalstaterne*. Deres indre karakter og deres forhold til andre er nødvendige ingredienser i en analyse af magt og afskrækkelse.

Den måde nationalstaterne organiserer sig på afspejler den påtvungne opfattelse af magten. Magt og afskrækkelse som den nationale udenrigspolitikens midler bygger også på potentiel tvang. Staternes interne strukturer og deres gensidige relationer er derfor i overensstemmelse med hinanden. Statens tvangsmæssige natur og dens interne og eksterne manifestationer kan let give anledning til, at oppositionen stiller spørgsmål ved det legitime i både magtens mål og midler. Det er årsagen til, at ideologier og doktriner er særlig vigtige for at genskabe intra-national og intra-alliance konsensus. Denne iagttagelse burde medføre, at fredsforskningen ville beskæftige sig mere seriøst med spørgsmål som forholdet mellem demokrati og afskrækkelse, eller hvilken rolle magten spiller for en national kollektiv bevidsthed. Undersøgelse på tværs af kulturer omkring disse spørgsmål kan måske fortælle os mere om tendensen til at bruge og til at acceptere brugen af magt, end en analyse af de tekniske spørgsmål vedrørende våbenkapløb, våbensystemer osv. Uden strukturelle og globale perspektiver ville fredsforskningen reduceres til analyse af enkeltsager. Hensynet til de globale strukturer skal imidlertid ikke give det indtryk, at de er tilstrækkelige til at forklare virkeligheden. Freds- og krigsspørgsmålenes indre sammensætning i en global kontekst er et mindst lige så vigtigt spørgsmål – især set i sammenhæng med teorien og realiteterne af social handling.

Denne konklusion gælder også for mellemstatslige konflikter (underligt nok synes fredsforskningen i de seneste par år i det store hele at have forsømt konfliktteori og modeller for konfliktløsning). Sikkerheds-dilemmaer mellem mange stater er reelle nok, og der er behov for en forbedring. Modsat nogle populære opfattelser i fredsforskningen, især tidligere, kan sådanne dilemmaer skyldes det internationale systems anarkiske natur, dvs. problemerne med at skabe tillid og løse konflikter i fraværet af stærke internationale institutioner. Dette kan føre i to forskellige retninger. På den ene side skulle fredsforskningen erkende betydningen af at styrke internationale institutioner, for eksempel ved at forstærke FN's kollektive sikkerhedssystem. På den anden side skulle fredsforskningen undgå at falde i realisternes fælde, hvor kun konflikternes og samarbejdets internationale strukturer betyder noget, og hvor det internationale anarki er uafhængig af nationalstaternes karakter.

Internationale spændinger og konflikter er også videreførelser af indre strukturer, ideologier og beslutninger. Betydningen af sammenhængen mellem de interne og eksterne forhold kan i fredsforskningen ikke bare tilsidesættes med en henvisning til studier, der viser, at intern og ekstern konfliktadfærd statistisk ikke hænger sammen. Beslutningen om at gå i krig bliver hverken bestemt af abstrakte klassifikationer af politiske systemer eller af globale strukturer, der undergår dekoncentrering og aflegitimering. Sådanne beslutninger bliver taget af en gruppe beslutningstagere under

forskellige globale, regionale og indre begrænsinger. Fangernes dilemma afspejler virkeligheden, men er for abstrakt til at kunne bruges til andet end udformningen af teorier.

Litteratur

- Alker Jr., Hayward R. and Thomas J. Biersteker (1984). "The Dialectics of World Order: Notes for a Future Archeologists of International Savoir Faire", *International Studies Quarterly*, Vol. 28, No. 2, pp. 121-142.
- Ashley, Richard K. (1981). "Political Realism and Human Interest", *International Studies Quarterly*, Vol. 25, No. 2, pp. 204-236.
- Ashley, Richard K. (1983). "Three Modes of Economism", *International Studies Quarterly*, Vol. 27, No. 4, pp. 463-496.
- Ashley, Richard K. (1984). "The Poverty of Neorealism", *International Organization*, Vol. 38 No. 2, pp. 225-286. – Nummeret indeholder også indlæg fra Robert Gilpin, Friedrich Krauch og Bruce Andrews, de fleste meget kritiske.
- Axelrod, Robert and Robert O. Keohane (1985). "Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions", *World Politics*, Vol. 38, No. 1, pp. 248-254.
- Beetham, David (1985). *Max Weber and the Theory of Modern Politics*, Cambridge: Polity Press
- Bratton, Michael (1982). "Patterns of Development and Underdevelopment. Toward a Comparison", *International Studies Quarterly*, Vol. 26, No. 3, pp. 333-372.
- Buzan, Barry (1983). *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations*, Brighton: Wheatsheaf Book.
- Carroll, Berenice A. (1972). "Peace Research: The Cult of Power", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 16, No. 4.
- Giddens, Anthony (1984). *The Constitution of Society. Outline of a Theory of Structuration*, Berkeley: University of California Press.
- Gilpin, Robert (1981). *War and Change in World Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Knorr, Klaus and James N. Rosenau, eds. (1969). *Contending Theories of International Politics* Princeton: Princeton University Press.
- Lawrence, Philip K. (1985). "Nuclear Strategy and Political Theory: A Critical Reassessment", *Review of International Studies*, Vol. 11, No. 2, pp. 105-121.
- Mandelbaum, Michael (1981). *The Nuclear Revolution. International Politics before and after Hiroshima*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Modelska, George (1983), "Long Cycles of World Leadership", pp. 115-139 i William J. Thompson (ed.), *Contending Approaches to World System Analysis*, Beverly Hills: Sage.
- Morgenthau, Hans J. (1975). "Some Political Aspects of Disarmament", i David Carlton and Carlo Schaerf (eds.), *The Dynamics of Arms Race*, London: Croom Helm.
- Seers, Dudley, (ed.) (1983). *Dependency Theory. A Critical Reassessment*, London: Frances Pinter.
- Senghaas, Dieter (1982). *Von Europa lernen. Entwicklungsgeschichtliche Betrachtungen*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Väyrynen, Raimo (1984). "Small States in Different Theoretical Traditions of International Relations Research", i Ottmar Höll (ed.), *Small States in Europe and Dependence*, Vienna: Austrian Institute for International Affairs.
- Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*, Reading, Mass.: Addison-Wesley.

forskellige globale, regionale og indre begrænsinger. Fangernes dilemma afspejler virkeligheden, men er for abstrakt til at kunne bruges til andet end udformningen af teorier.

Litteratur

- Alker Jr., Hayward R. and Thomas J. Biersteker (1984). "The Dialectics of World Order: Notes for a Future Archeologists of International Savoir Faire", *International Studies Quarterly*, Vol. 28, No. 2, pp. 121-142.
- Ashley, Richard K. (1981). "Political Realism and Human Interest", *International Studies Quarterly*, Vol. 25, No. 2, pp. 204-236.
- Ashley, Richard K. (1983). "Three Modes of Economism", *International Studies Quarterly*, Vol. 27, No. 4, pp. 463-496.
- Ashley, Richard K. (1984). "The Poverty of Neorealism", *International Organization*, Vol. 38 No. 2, pp. 225-286. – Nummeret indeholder også indlæg fra Robert Gilpin, Friedrich Krauch og Bruce Andrews, de fleste meget kritiske.
- Axelrod, Robert and Robert O. Keohane (1985). "Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions", *World Politics*, Vol. 38, No. 1, pp. 248-254.
- Beetham, David (1985). *Max Weber and the Theory of Modern Politics*, Cambridge: Polity Press
- Bratton, Michael (1982). "Patterns of Development and Underdevelopment. Toward a Comparison", *International Studies Quarterly*, Vol. 26, No. 3, pp. 333-372.
- Buzan, Barry (1983). *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations*, Brighton: Wheatsheaf Book.
- Carroll, Berenice A. (1972). "Peace Research: The Cult of Power", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 16, No. 4.
- Giddens, Anthony (1984). *The Constitution of Society. Outline of a Theory of Structuration*, Berkeley: University of California Press.
- Gilpin, Robert (1981). *War and Change in World Politics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Knorr, Klaus and James N. Rosenau, eds. (1969). *Contending Theories of International Politics* Princeton: Princeton University Press.
- Lawrence, Philip K. (1985). "Nuclear Strategy and Political Theory: A Critical Reassessment", *Review of International Studies*, Vol. 11, No. 2, pp. 105-121.
- Mandelbaum, Michael (1981). *The Nuclear Revolution. International Politics before and after Hiroshima*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Modelske, George (1983), "Long Cycles of World Leadership", pp. 115-139 i William J. Thompson (ed.), *Contending Approaches to World System Analysis*, Beverly Hills: Sage.
- Morgenthau, Hans J. (1975). "Some Political Aspects of Disarmament", i David Carlton and Carlo Schaerf (eds.), *The Dynamics of Arms Race*, London: Croom Helm.
- Seers, Dudley, (ed.) (1983). *Dependency Theory. A Critical Reassessment*, London: Frances Pinter.
- Senghaas, Dieter (1982). *Von Europa lernen. Entwicklungsgeschichtliche Betrachtungen*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Väyrynen, Raimo (1984). "Small States in Different Theoretical Traditions of International Relations Research", i Ottmar Höll (ed.), *Small States in Europe and Dependence*, Vienna: Austrian Institute for International Affairs.
- Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*, Reading, Mass.: Addison-Wesley.